

Miljöcertifiering av havskräfta – till nytta för fisket?

Marine Stewardship Council (MSC) certifierar fisken för att bidra till levande hav och hållbart fiske. Eftersom yrkesfisket betalar för certifieringen måste fiskare dra nytta av certifieringen, exempelvis genom att priserna eller försäljningen ökar. I denna Policy Brief undersöker vi om MSC-certifiering av det svenska fisket av havskräfta har gjort att fiskare får bättre betalt eller säljer större kvantiteter än tidigare. Resultaten visar att:

- Det finns ingen generell effekt av MSC-certifiering på pris eller såld kvantitet havskräfta.
- Det finns en positiv priseteffekt de första månaderna efter att certifieringen infördes men effekten försvinner med tiden.
- Trålare och burfiskare påverkas olika av MSC-certifiering. Trålare får en större initial prisökning medan burfiskare får en större effekt på sålda kvantiteter.

Varför miljöcertifiering?

Det är väldokumenterat att den globala fiskeindustrin har problem med överfiske och brist på hållbar förvaltning. Även om försök har gjorts att reglera fisket så kvarstår problem med överfiskade bestånd på många håll. För att tillgodose efterfrågan på hållbara fiskeprodukter har miljöcertifiering utvecklats på den privata marknaden. Om producenter uppfyller vissa hållbarhetskriterier kan de certifiera sig och sedan kan produkten miljömärkas. Tanken är att märkningen signalerar kvaliteter som annars hade varit omöjliga för konsumenter att upptäcka (t.ex. hållbart fiske). Givet att det finns en efterfrågan på miljöcertifierade produkter kan fler producenter motiveras till att använda miljöcertifiering för att få bättre betalt eller för att sälja mer. Miljöcertifiering kan alltså ha positiva effekter för både miljön och för enskilda producenters ekonomi.

Det är dock oklart om producenter tjänar på att certifiera sig då certifiering medför kostnader. Om producenter inte upplever att certifiering är lönsamt finns det en risk att de väljer att inte certifiera sig och att potentiella miljövinster blir begränsade.

Marine Stewardship Council

MSC-certifiering är idag den största miljömärkningen för sjömat i världen. År 2020 fanns det fler än 400 MSC-certifierade fiskerier i 53 länder. MSC arbetar för att säkerställa hållbara fiskebestånd och hälsosamma marina ekosystem. Fiskerier som vill certifiera sig genomgår en granskning av oberoende certifieringsföretag som undersöker om MSC:s standard för hållbart fiske är uppfylld. Standarden berör tre områden: hållbara fiskebestånd, minimera påverkan på miljön och god fiskeförvaltning. Föreskrifterna för MSC:s standard beskriver hur certifieringsföretagen ska tolka standarden och denna ska tillämpas likvärdigt för fiskeriet i hela världen. Certifieringen gäller i upp till fem år och varje år görs en granskning. Fiskeriet kan då förlora sin certifiering om standardens hållbarhetskriterier inte längre uppfylls. MSC-märkt sjömat måste kunna spåras genom hela utbudskedjan. Därför måste återförsäljare ha MSC:s spårbarhetscertifiering för att få sälja MSC-märkt sjömat.

Processen för att MSC-certifiera svenskt fiske av havskräfta inleddes år 2012 och fiskeriet blev certifierat av MSC 27 januari 2015. Till skillnad från många andra fiskerier är certifieringen av havskräfta individuell vilket innebär att varje fiskerifartyg aktivt måste välja att certifiera sig. Det finns alltså både certifierade och icke-certifierade fiskerifartyg som fiskar i samma fiskevatten. Fartygen betalar en avgift per kilo för certifieringen (en krona per kilo under vår undersökningsperiod) samt måste ägna tid åt att fylla i bifångstrappor. Vid lanseringen av MSC-certifieringen valde 69 fartyg att certifiera sig. Antalet certifierade fartyg har ökat över tiden. I slutet av vår undersökta period, januari 2018, hade 123 fartyg valt att certifiera sig.

Vår analys

Syftet med analysen är att undersöka om MSC-certifiering av fartyg som fiskar havskräfta har resulterat i högre priser (prispremier) eller ökad försäljning för fiskarna. Med hjälp av statistisk analys jämför vi certifierade fiskerifartyg med fartyg som inte är certifierade. Vår analys fokuserar på fartygen som certifierade sig direkt när MSC-certifieringen infördes år 2015. Vi följer dessa fartyg och en kontrollgrupp (icke-certifierade fartyg) under perioden januari 2012-januari 2018. Detta gör det möjligt att även analysera om effekterna av MSC-certifiering på kort sikt skiljer sig från effekterna av MSC-certifiering på lång sikt. Vi undersöker också om MSC-effekter för trålare och burfiskare skiljer sig åt.

Data

Vår analys baseras på data från Havs- och vattenmyndigheten. Datamaterialet innehåller landningar av havskräfta från olika fartyg olika dagar, försäljningspris, såld kvantitet, landningshamn samt olika kvalitetsindikatorer för havskräftorna som såldes. Från loggboksdata vet vi även vilka fiskeredskap de olika fartygen använder. Slutligen har

vi data på när olika fartyg MSC-certifierade sig från MSC:s hemsida och Sveriges Fiskares Producentorganisation (SFPO). Perioden vi undersöker sträcker sig från 1 januari 2012 till 23 januari 2018. Det innebär att den undersökta perioden börjar ungefär tre år innan de första fartygen blir MSC-certifierade och avslutas ungefär tre år efter att certifieringen först infördes. Vår huvudsakliga analys bygger på relativt stora havskräftor (färre än 20 havskräftor per kilo). Denna storlekskategori är också den vanligaste för de havskräftor som landades under vår undersökta period.

Viktigt att notera är att vi fokuserar på effekter för fartyg som valde att certifiera sig direkt när certifieringen infördes 27 januari 2015. Dessa jämför vi med fartyg som aldrig certifierar sig under vår undersökta tidsperiod. Vi har 65 certifierade fartyg och 56 icke-certifierade fartyg. Totalt innehåller vårt datamaterial alltså 121 fartyg.

Det svenska fisket av havskräfta

Fisket av havskräfta är ett av de viktigaste fiskena i Sverige då det svarar för ungefär 15% av det svenska yrkesfiskets försäljningsvärde och 50% av värdet av försäljning av skaldjur. Fisket bedrivs i vattnet mellan Sverige och Danmark, det vill säga i Kattegatt och Skagerrak. Tabell 1 visar kvoten för havskräfta, landningar och andelen av kvoten som landas.

Tabell 1: Kvoten för havskräfta, landningar och andel av kvoten som landas 2012-2018.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kvot i ton	1578	1367	1320	1398	2893	3343	3087
Landningar i ton	1360	1134	1268	1132	1350	1404	1823
Andel av kvoten som landas	86%	83%	96%	81%	47%	42%	59%

Källa: Havs- och vattenmyndigheten

Tabellen visar att kvoten ökade markant år 2016. Detta år övergick kvoten från att vara en landningskvot till en fångstkvot vilket betyder att all havskräfta som fångas ingår i kvoten, det vill säga även sådan som kastas överbord för att den är för liten eller skadad för att säljas. Samma år sänktes också minimimåttet på havskräfta vilken innebar att små kräftor som tidigare hade kastats överbord började landas. Detta har gjort att landningarna har ökat efter 2016, vilket kan ses i Tabell 1. I praktiken verkar kvoten inte ha varit begränsande för enskilda fartyg.

Havskräfta fiskas i huvudsak med två olika redskap som ger upphov till två olika varianter av havskräfta på marknaden: trälade och burfiskade. Burfiskade havskräftor är större och anses generellt vara av

högre kvalitet vilket ofta innebär att de har ett högre pris. Av de certifierade fartygen var hela 78 procent trålare medan endast 34 procent av de icke-certifierade fartygen var trålare. Certifierade trålare stod för 72 procent av fångsterna i urvalet under 2012-2017.

Hur gör vi?

Med hjälp av statistiska metoder undersöker vi om MSC-certifiering av havskräfta påverkar priser och sålda kvantiteter för fiskaren. Vi jämför genomsnittligt dagspris per kilo och landad kvantitet per dag för den certifierade gruppen och den icke-certifierade gruppen. I båda analyserna kontrollerar vi för andra faktorer som kan påverka priser och kvantiteter. Vi kontrollerar till exempel för datum vilket gör att allt som påverkar alla fartyg på samma sätt en särskild dag, såsom konjunkturcykler eller säsongeffekter, inte påverkar resultaten. Dessutom kontrollerar vi för fartygseffekter så att sådant som är specifikt för ett visst fartyg, exempelvis fiskeredskap eller förmåga hos besättningen, inte ska påverka våra resultat.

Vi undersöker dels effekterna av MSC-certifiering på pris och kvantitet för hela vår tidsperiod och dels hur effekten utvecklas över tiden. Mer specifikt undersöker vi fyra olika tidsperioder:

1. Mycket kort sikt (27 januari 2015 - 30 juni 2015)
2. Kort sikt (1 juli 2015 - 31 december 2015)
3. Medellång sikt (1 januari 2016 - 31 december 2016)
4. Lång sikt (1 januari 2017 - 23 januari 2018)

När MSC-certifiering infördes var det fler trålare än burfiskare som valde att certifiera sig. Detta i kombination med vetskapen om att burfångade havskräftor generellt anses vara av högre kvalitet gör att vi väljer att analysera om det finns någon skillnad i effekterna av MSC-certifiering på pris och kvantitet mellan trålare och burfiskare.

Resultat: Inga stora effekter på priser och kvantiteter

Våra resultat visar att det inte finns någon effekt på vare sig pris eller såld kvantitet av MSC-certifiering när hela tidsperioden analyseras. Denna slutsats gäller för alla fartyg, alltså för både trålare och burfiskare.

När vi analyserar hur effekten av MSC-certifiering utvecklas över tiden får vi delvis andra resultat. För det första hittar vi en prispremie för MSC-certifierade havskräftor de första månaderna efter certifiering infördes, alltså på mycket kort sikt. Denna effekt försvinner dock över tiden vilket förklarar varför vi inte hittar en effekt på priset när hela perioden undersöktes. För det andra hittar vi en negativ effekt på sålda kvantiteter på mycket kort sikt men en positiv effekt på sålda

kvantiteter på lång sikt. Sett över hela tidsperioden tar dessa effekter ut varandra vilket förklarar varför det inte finns någon signifikant effekt av MSC-certifiering på kvantiteter när hela tidsperioden undersöks. För det tredje visar analysen att det finns skillnader mellan effekten av MSC-certifiering för trålare och burfiskare. Den positiva effekten på priset på mycket kort sikt hittas främst hos trålare. Dessutom finner vi att det främst är MSC-certifierade trålare som säljer lägre kvantiteter på mycket kort sikt. Burfiskare visar sig få en positiv effekt av MSC-certifiering på sålda kvantiteter både på mycket kort sikt och på lång sikt.

Hur kan vi förklara resultaten?

För att fiskare ska tjäna på att certifiera sig måste de få en nytta som överskrider kostnaden för certifiering. En sådan nytta skulle kunna vara ett högre pris. Men vi ser att det endast finns en prispremie under de första månaderna efter certifiering. Tidigare litteratur har visat liknande resultat, prispremier för miljöcertifierade produkter tenderar att försvinna med tiden när fler producenter certifierar sig.

Trots bristen på prispremier fortsätter dock fartyg att certifiera sig och det finns inga tecken på att fartyg lämnar certifieringen efter en tid. Det kan alltså finnas andra skäl för fartyg att certifiera sig. I värdekedjor där köpare har mycket marknadsmakt är det inte ovanligt att uppköpare kräver certifiering av producenterna. Certifiering kan då vara nödvändigt för att nå vissa delar av marknaden. Intervjuer med representanter för uppköpare och producenter visar att trycket på att vara MSC-certifierad för de som fiskar havskräftor har ökat över tiden. Till exempel kräver svenska Coop att alla frysta havskräftor de köper ska var MSC-certifierade.

Även om kraven på certifiering har ökat över tiden finns det fartyg som väljer att inte certifiera sig. Vid närmare analys ser vi att det framförallt är burfiskare som väljer att avstå certifiering och att dessa i stor utsträckning säljer till mindre uppköpare som restauranger. Det verkar alltså finnas två olika marknader för havskräftor i Sverige och kraven på MSC-certifiering skiljer sig åt mellan de två. Trålade havskräftor säljs främst i stora kvantiteter till grossister där MSC-certifiering har blivit allt viktigare. Burfiskade havskräftor av hög kvalitet säljs främst till restauranger och mindre fiskhandlare och där är MSC-certifiering inte avgörande. Denna segmenterade marknad kan vara en av förklaringarna till varför det främst var trålare som valde att bli certifierade när MSC-certifiering infördes samt till att det främst var trålare som såg en priseffekt på mycket kort sikt. En annan förklaring skulle kunna vara att stora trålare har lättare att bära fasta kostnader (till exempel för att lära sig fylla i bifångstdagböcker) av certifiering än mer småskaliga burfiskare.

Privat miljöcertifiering kan fungera som en lösning för att signalera hållbarhet till konsumenterna. Detta bygger på att det finns en efterfrågan från konsumenter på hållbara produkter och att certifieringen är lönsam för de som betalar för den. Att antalet certifierade fisken världen över ökar tyder på att så är fallet. Samtidigt finns risken att efterfrågan på hållbar sjömat inte är tillräckligt stor för att det ska vara lönsamt att certifiera alla fisken. Även om konsumenter är beredda att betala mer för hållbar sjömat är det, som vi sett, inte säkert att det alltid är lönsamt att certifiera ett fiske. När certifiering blir ett krav för marknadstillträde väcks även frågor om olika producenters certifieringsmöjligheter. Detta är något som behöver utredas mer i framtida studier.

Författare	Anna Andersson och Cecilia Hammarlund
Källa	Andersson, Anna and Hammarlund, Cecilia (2021) "The effect of eco-certification on demand: the case of MSC-certified Norway lobster", <i>AgriFood Working Paper 2021:4</i>
Mer information	Anna Andersson Telefon: 046-222 07 85 E-post: anna.r.andersson@slu.se Cecilia Hammarlund Telefon: 046-222 07 91 E-post: cecilia.hammarlund@agrifood.lu.se

Vad är AgriFood Economics Centre?

AgriFood Economics Centre utför kvalificerade samhällsekonomiska analyser inom livsmedels-, jordbruks- och fiskeriområdet samt landsbygdsutveckling. Verksamheten är ett samarbete mellan Sveriges lantbruksuniversitet och Lunds universitet och syftar till att ge regering och riksdag vetenskapligt underbyggda underlag för strategiska och långsiktiga beslut.

Publikationer

AgriFood Economics Centre ger ut tre typer av publikationer som vänder sig till beslutsfattare, myndigheter och en intresserad allmänhet. **Policy Briefs** är lättillgängliga sammanfattningar av en av våra vetenskapliga publikationer. **Fokus** är kortare analyser och **Rapporter** är längre analyser som även ges ut i tryckt format. AgriFood skriver också vetenskapliga artiklar och working papers som i huvudsak vänder sig till en vetenskaplig publik. Våra publikationer kan beställas eller laddas ned på www.agrifood.se.

Kontakt

AgriFood Economics Centre
Box 7080, 220 07 Lund
AgriFood Economics Centres publikationer kan beställas eller laddas ned på www.agrifood.se
